

УДК 687.01:687.1

ІСТОРИЯ ЗАРОДЖЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ МОДИ: PANDORA XIV – XIX СТОЛІТЬ

ДИХНИЧ Людмила

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

dl5020640@gmail.com

У дослідженні проаналізовано культуру побутування ляльки Пандори як засобу розповсюдження модних тенденцій країнами Європи і США. Увагу зосереджено на особливостях модної комунікації за допомогою англійських і французьких Пандор, на способах їх створення. Наведено історичні джерела, які дозволяють стверджувати про вагому роль Пандори як комерційного інструменту у встановленні економічних, культурних та дипломатичних зв'язків, а також у зародженні культури презентації моди.

Ключові слова: модна лялька Пандора, презентація моди, модні тенденції, манекен.

ВСТУП

Сьогодні створення попиту на зміни модних тенденцій має вирішальне значення і відбувається завдяки модним журналам та показам, соцмережам та різним видам реклами. Для того, щоб мода розповсюджувалася і була прибутковою справою у ті часи, коли засобів масової інформації не існувало, – був необхідний комерційний інструмент. Таким інструментом, посланницею і засобом комунікації моди у Франції ще у XIV ст. стала лялька Пандора. Їх створювали з дерева, воску, глини, обличчя розфарбовували; у найдорожчих ляльок були скляні очі а зачіски або перуки – з натурального волосся. Модні ляльки подорожували спочатку Європою, а потім у США з метою передати через кордони і королівства ідеї моди, які постійно змінювалися і розвивалися. Висока якість одягу ляльок, що відображала гардероб того часу, і майстерність, з якою їх створювали, свідчить про елітарний статус цих артефактів у тогочасному суспільстві.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням дослідження є проаналізувати способи використання модних ляльок Пандор у XIV – XIX ст. для розповсюдження модних тенденцій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Пандора – це ім'я, дане лялькам, які часто використовували як манекени для ілюстрації сучасної моди до появи модних журналів і моделей [3]. Ще з XIV ст. зберіглися свідчення про те, що королівські родини Франції відправляли модних ляльок до інших європейських дворів з метою просування французької моди і зміцнення дипломатичних відносин. Італійка Марія Медічі перед своїм весіллям отримала модних Пандор від французького короля Генріха IV аби дізнатися, як одягаються французи. У XVII ст. модна Пандора стала надзвичайно популярною завдяки розвитку європейської

торгівлі та транспорту. Заможні жінки прагнули мати пару ляльок: одну – відому як Grande Pandore (придворний одяг) і Petit Pandore (повсякденний одяг), – як невеликого розміру, так і в натуральний людський зріст [6].

Використання ляльок в королівських і аристократичних колах додало їм ексклюзивності. До XVII ст. Пандори стали невід'ємною частиною торгівлі; французькі кравці відправляли їх зі своїми моделями одягу до Англії, Німеччини, Італії та Іспанії. На Пандорі на рис.1 – довга сукня зі світло-коричневого шовку, оздоблена мереживом; нижня спідниця з ліфом і рукавами; на голові – солом'яний капелюшок на шовковій підкладці. Голова і бюст виконані з воску методом формування; тіло – з набивної тканини, рожевими дитячими руками, блакитні очі – зі скла; волосся – людське, каштанового кольору вкладене у вигляді локонів [3].

Інкони жінки використовували Пандор для того, щоб увічнити свій гардероб. Так, на рис. 2 – весільний костюм місіс Летиції Пауелл Кларк, який вона одягала 1761 р., коли виходила заміж за Девіда Пауелла, лондонського торговця, у церкві Святого Ботольфа, Бішопгейт, м. Лондон. Голова і передпліччя – з воску, тулуб і ноги – з тканини. Перука з натурального волосся, вставлені скляні очі; сукня з шовку та мережива, з воланами на ліктях; шляпа має каркас з жорсткої сітки, декорована мереживом. Всього Летиція створила 13 ляльок у період з 1754 по 1814 рр., одягла їх у мініатюрні модні вбрання того часу, використовуючи тканину зі свого власного одягу. Для прикрашання простору навколо ляльок вона збирала мініатюрні меблі та домашнє начиння [5]. Деякі з її творінь зберігаються в музеї Вікторії й Альберта в Лондоні.

Манекен на рис. 3 – зібраний з твердих порід дерева з шарнірними з'єднаннями бл. 1850-1860 рр. (майстер невідомий), у половину людського зросту, з просвердленими отворами навколо чола для кріплення перуки. Такі манекени мали кілька способів застосування. Їх використовували художники з часів Ренесанса, що працювали в студіях без «живої» моделі. Торгові каталоги постачальників художників ілюструють ці манекени ще у 1700-х рр. Варіюючись в розмірах від натурального до невеликого масштабів, вони в основному слугували для вивчення та передавання одягу в зображенні. Для закрійників Пандори в натуральний зріст були ранньою версією манекенів. Вони доносили до аудиторії нові ідеї та чисельні деталі для начоско ознайомленні клієнтів: оздоблення, крій, головні убори, перчатки, зачіски і прикраси. Закрійники використовували дерев'яні манекени в натуральну величину для представлення своїм клієнтам найновіших моделей одягу до того, як перші «живі» моделі стали використовувати в ательє мод у Парижі в др. пол. XIX століття.

Слід також відзначити, що даний манекен вплинув на подальший розвиток виробництва ляльок із шарнірними кінцівками відомим французьким майстром Леоном Казимиром Брю (1837-1918). Саме шарнірна конструкція надихнула його на створення дерев'яного тіла пупе poupée doll (модна лялька), запатентованого 1867 року [1]. Компанія «Bru Jne & Cie», заснована у 1866 р. у Парижі мала репутацію одного з найкращих виробників фарфорових і механічних ляльок; власник реєстрував їх з конкретними іменами як товарні

знаки. Ляльки, створені на фабриці Л.К. Брю, були виконані з фарфору, деревини, гуми, пап'є-маше. Колекціонери і дослідники поділяють їх на три категорії: ляльки з тілом немовляти, ляльки Брю з дерев'яним тілом, модні ляльки – французька «rupee de mode» або англійська «fashion ladies» [4].

Рис.1 Модно вдягнена Пандора. 1835. Музей Вікторії й Альберта, Лондон [3]

Рис.2. Л. Пауелл. Весільний костюм на Пандорі. 1761. Музей Вікторії й Альберта, Лондон [5]

Рис. 3. Манекен з шарнірами. 1850-1880. Франція. Barry Art Museum, США [1]

Рис. 4. А. Е. Рошар. Пандора «Парижанка». Франція, 1868. Сукня: Ч. Ф. Ворт. 76,2 см. Barry Art Museum, США [2]

Знамениту Пандору на рис. 4 розробив парижанин Антуан Е. Рошар, який отримав патент на свій винахід 1868 року. Обличчя виконане з бісквітного фарфору, очі – зі скла, голова і тіло – зі шкіри козеняти, зачіска – з людського волосся. Крім елегантної шовкової сукні в стилі *Anglais*, спеціально створеної британським кутюр'є Ч. Ф. Вортом, вона носить особливе намисто, на якому збереглися 24 з 28 оригінальних мікрофотографій у рамках туристичних місць у Парижі та у Франції. Інкапсульовані фотографії закриті невеликими скляними лінзами, які збільшують зображення приблизно в 160 разів, якщо піднести їх близько до ока. Мікрофотографії намиста, крихітні і важко відтворювані, містять види Орлеанського павільйону у Фонтенбло, Сент-Пітерсберг. Шапель та інші історичні пам'ятки [2].

Мода вважалася настільки важливою експортною складовою, що кілька разів упродовж історії зазначалося, що ляльки Пандори захищені певною дипломатичною недоторканністю. Війна за іспанську спадщину (1701-1714) вплинула на відносини між Англією і Францією, перешкоджаючи експорту та імпорту товарів. Однак модний продукт було визнано товаром першої необхідності, і йому було дозволено безпечний прохід. 1704 року французький письменник Антуан Франсуа Прево писав: «Актом галантності, гідним того, щоб бути відзначеним у хроніках історії, на користь дам, міністри обох дворів дарували манекену особливу перепустку, цю перепустку завжди шанували, і за часів найбільшої ворожнечі з обох боків манекен був єдиним об'єктом, що залишався недоторканим» [6].

ВИСНОВКИ

Будучи популярними, соціально і політично значущими об'єктами, Пандори майже вийшли з ужитку в останні десятиліття XVIII ст., – в той час, коли з'явилися перші журнали мод. Хоча виробництво їх продовжувалося – вони більше не користувалися широким попитом. Пандори, які збереглися до сьогодні, мають важливу культурну та історичну цінність: завдяки копіям одягу і зачісок відповідних часів можна вивчати конструкцію і декорування одягу. Вони займали не лише унікальне місце в історії, культурі споживання та економіці, але й є красномовним свідченням важливої потреби – презентувати моду та демонструвати її зміни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Artist Mannequin. URL: <https://baryart.emuseum.com/objects/232/artist-mannequin?ctx=45e00c0a7ec4f37bc3ee142dd326700954872ba6&idx=87>
2. Fashion Doll: «Parisienne». URL: <https://baryart.emuseum.com/objects/227/fashion-doll-parisienne-with-microphotographs?ctx=a93c57fa172d1d60d21c5746a8a18c7f42c6e4d1&idx=133>
3. Fashionable Dressed Doll, 1835. URL: <https://collections.vam.ac.uk/item/O53215/pandora-fashionable-dressed-doll-unknown/>
4. Herlocher D. Warman's Dolls Field Guide: Values And Identification (Warman's Field Guide). Krause Publications, 2006. 512 p.
5. Mrs Powell Wedding Suit, 1761. URL: <https://collections.vam.ac.uk/item/O153867/mrs-powell-wedding-suit-1761-doll-the-powell-family/>
6. Scola N. Slow fashion: Pandora dolls and the history of fashion advertising Sew What. URL: <http://musingsmmst.blogspot.com/2021/02/slow-fashion-pandora-dolls-and-history.html>

ДЯКНИЙСЬ L.

THE HISTORY OF THE FASHION PRESENTATION: PANDORA XIV - XIX CENTURIES.

The study analyzes the culture of use of the Pandora doll as a means of disseminating fashion trends in Europe and the United States. Attention is focused on the peculiarities of fashion communication by means of English and French fashion Pandoras, on the ways of their creation. Historical sources are presented that allow us to assert the significant role of Pandora in establishing economic, cultural and diplomatic relations, as well as in the emergence of a culture of fashion presentation.

Key words: fashion doll Pandora, fashion presentation, fashion trends, mannequin.